

Гриценко С.П.

Назви спецій, приправ, прянощів: генеза і функціонування

Гриценко Світлана Павлівна, кандидат філологічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Анотація. У статті розглянуті лексичні запозичення староукраїнського періоду, які номінують спеції, приправи та прянощі; проаналізовані джерела запозичення, шляхи та час входження лексем у мову-реципієнт, їх семантика і подальше функціонування в українській мові.

Ключові слова: запозичення, мова-реципієнт, семантика, лексико-семантична група.

Незамінним компонентом української кухні здавна були прянощі, спеції та приправи, які сприяли підсиленню смакових властивостей страв. Крім місцевих, українці охоче використовували ще й привозні спеції (зі сходу та з Голандії), вартість яких була досить високою. „Як свідчать окремі етнографічні матеріали, у давнину цибуля цінувалася так дорого, що сарацини, наприклад, охоче брали вісім цибулин як викуп за кожного полоненого француза. Коли хотіли сказати про когось, що він дуже багатий, його глузливо називали *мішком перцю*”. [16, с. 199] Зауважимо, що пахучі трави використовувалися не лише в кулінарії, а й в ритуальних обрядах, а особливо – в медицині.

Прянощами слугували корені (*хрін, петрушка*), кореневища (*айр, імбір, пестернак*), цибулини (*часник, цибуля*), кора (*цинамонь, кориця*), квіткові пуп'янки, квітки (*гвоздика, каперси, пижмо*), маточки та приймочки (*шафран*), уся зелена маса (*инбирь, коріандрь, копрь, петрушка, екстрагон, пестернак*), листя (*лавр*), плоди та їх частини (*поприць, кубеба, червоний перець*), висушене насіння (*коріандрь, горчица, аніс, кмін*). У староукраїнських писемних пам'ятках зафіксовані лексеми, які позначають збірне поняття „(те, чим заправляють їжу) заправа, приправа” – *заправа* (> *заправний, заправоватиса*), *присмаць*: „За моеї памети гетихъ прьсмаковъ не бывало” (АЮЗР II, 189), „яко огонь покармы и заправки соло(д)кими чини(т)” (Різні проповіді, 221 зв.).

Лексико-семантична група „назви приправ, спецій і прянощів” представлена в староукраїнських писемних пам'ятках лексемами: дн.-рус. *крипъ*; псл. *горчица, кориця*; нім. *петрушка, пижмо, инбир, кмін, цитварь, шафран*; лат. *кардимонь, цинамонь, перець, коріандрь*; пол. *копрь, гвоздика, пестернак*; угор. *поприць*; фр. *мускат*; гр. *дафинь*. „Скорочений виклад митної устави Великого князівства Литовського, записаний до Луцьких городських книг” подає перелік спецій і приправ як *турецьких* товарів (що свідчить про канали постачання) і відповідне визначене за них мито: „Устава турецких товаровъ:…от каменя имъберу – грошеи петнадцать; от каменя перцу – грошеи двадцат; от фунта шафрану – грошеи чотыри; от каменя кменю – грошеи чотыри; от фунта мушкату – грошеи два; от фунта квету мушкатового – грошеи два; от фунта гвоздиков – грошеи два; от фунта цинамону – грошеи три; от каменя микгдалов – грошеи чотыри; от каменя рыжу – грошеи два; от каменя ладану – грошеи десять” (ТУВН, 140–141). Предметом нашої едиції є запозичення, що зафіксовані староукраїнськими писемними пам'ятками кін. XVI–XVII ст. на позначення назв спецій, приправ, прянощів.

Лексема *петрушка* номінувала рослину, яку часто використовували як приправу до страв у вигляді листя чи кореня; вона була запозичена через пол. посередництво (*pietruska*) із свн. (*petersilje* „петрушка”) мови, в яку потрапило з лат. (*petroselinum*), що зводиться до гр. слова *πετροσελίβιον* „гірська (скельна) селера”, утвореного з основ слів *πέτρα* „скеля” і *σελίβιον* „селера” [3 IV, с. 362; 15 III, с. 253; 1, с. 412]. Батьківщиною цієї рослини вважають Грецію. В Україні досліджуваного періоду ця рослина була добре відома і культивована як городня, оскільки в писемних пам'ятках їй протиставлялася дика і лісова петрушка (ЛС, 76, 87). У сучасній українській мові ця лексема є нормативною і позначає „дворічну, зрідка однорічну городню пряну овочеву рослину родини зонтичних, коренеплоди та листочки якої використовують як приправу до їжі, а також як сечогінний засіб у медицині” [13 VI, с. 345].

Староукраїнські писемні пам'ятки (кін. XVI ст.) фіксують лексему *пестернак* (*пастырняк, постернакъ*): 1571 р. – „в томъ огороде пестернаку леха посеяного” (АрхЮЗР, ч. 8, т. 6, 352), 1584 р. – „пасты(р)наково(г)[о] насе(н)я фу(н)товъ три” (АЖМУ, 76–77). Ця лексема була запозичена з пол. мови (*pasternak*), як і чеш. *pastinak, pastrnak, pařtnak*, вл. *pastyrnak*, нл. *pasternak, pařternak*, слц. *pastrnak, pařtnak*, болг. *пащърнак, мак. паштрнак, слн. pastinak, pastinaka*, зводиться до нім. *Pasternak < Pastinak(e) < лат. pastinaca „тс.” < pastinum* „мотика для копання ґрунту” [3 IV, с. 308; 15 III, с. 213; 1, с. 398; 6, с. 437]. Це запозичення активно функціонує і в сучасній українській мові, номінуючи „дворічну чи багаторічну городню і дикоростучу рослину родини зонтичних, м'ясистий коренеплід якої використовують як прянощі в кулінарії, як корм для тварин” [13 VI, с. 90].

Як свідчать писемні пам'ятки, в Україні кін. XVI–XVII ст. активно використовували *пижмо* „мускус” [5 II, с. 106], „запашну речовину тваринного або рослинного походження” [3 IV, с. 367]: „Дорогимъ пижмомъ воняеть” (АЮЗР II, 189). Лексема, засвідчена і в інших слов'янських мовах, була запозичена мовою-реципієнтом через пол. (*piżmo*) чи чеш. (*piřmo*) посередництво з двн. мови (*bisamo* „мускус”), в яку потрапило з слат. (*bisamus* „тс.”) і зводиться до гебр. (*besem* „пахощі”) [3 IV, с. 367; 1, с. 416; 6, с. 453; 15 III, с. 259]. У сучасній українській мові лексема *пижмо* (> *пижмовий*) є нормативною і позначає „багаторічну трав'янисту або кущову рослину родини складноцвітних, окремі види якої використовуються у медицині та декорі” [13 VI, с. 350].

3 XVI ст. (1553 р.) у досліджуваних пам'ятках виявлено назву насіння цвіту дерева мускатника, яке ви-

користували як прянощі: *мушкатель*, *мушкатель*, *кветъ мушкатовый* [9, с. 75], *мушкатовый цветъ*. Масіг. Масіс (ЛС, 469). На думку М. Фасмера, слово *мушкатель* запозичено через стп. *muszkat* < свн. *muskat*, нім. *Muskat* < лат. *muscatum* [15 III, с. 16]. Українські етимологи вбачають інший шлях запозичення: через рос. (мускат) чи пол. (*muszkat* „мускат, мускатний горіх, сорт вина”) посередництво запозичено з фр. мови (*muscat* „мускатний виноград, сорт вина”), в яку потрапило з іт. (*moscato* „з мускусом змішане”), а в ту – із слат. (*muscatum* „мускатний горіх” < *muscus* „мускус”) [3 III, с. 539-540]. Враховуючи зафіксовані фонетичні варіанти в староукраїнській мові, на нашу думку доречніше було б говорити про польське посередництво у процесі переймання цього запозичення. Пізніше, не без впливу російської мови відбулися фонетичні зміни – заміна *-ш-* на *-с-*, що і відображено в сучасній українській мові – форма *мускат* номінує „ароматне насіння мускатника, що його вирощують як прянощі для одержання ефірної олії” (таке ж значення має словосполучення *мускатний горіх*) і „сорт винограду з ароматними плодами; виноград цього сорту; сорт лікерного десертного вина з цього винограду” [3 IV, с. 831]. У позанормативній лексиці збережено старовинний корінь із приголосним *ш* – *мушкатель* „журавець великокореневищний” [4, с. 201].

Рослина, яка позначалася в староукраїнській період лексемою *инбир* (*ингбир*), вирощувалася в арабських країнах та експортувалася у більшість країн світу. Назва вперше в староукраїнський період виявлена в сер. XV ст. (1456 р.): „коли имоут коупити татарскій товар, оу сочавъ, илї перецъ, илї камхи... илї ингбир, а они абы платили от гривны три гроши” [12 I, с. 443]. Пізнішими пам’ятками (XVI–XVII ст.) зафіксовані фонетичні варіанти *инбиръ*, *инберъ*, *имберъ*: „инбиръ оби(л)но росте(т) в арапски(х) страна(х)” (Травн, 480). Етимологи вказують на посередництво стпол. мови (*inbir*) у процесі переймання свн. *ingeber*, яке своїм корінням сягає лат. мови (*zingiber*) [2 XIII, с. 127–128]; допускається також можливість безпосереднього запозичення з нвн. *Imber*, *Ingwer* [3 II, с. 297; 10 I, с. 145; 1, с. 190]. Сучасною формою літературної мови є слово *імбир* (> *імбирний*, *імбирівий*) із семантикою „тропічна трав’яниста рослина, м’ясисте кореневище якої багате ефірними оліями та є сировиною для виготовлення прянощів” [13 IV, с. 18].

Королем спецій називають *чорний кардамон*, який відомий своїм димним, гострим ароматом і використовується у багатьох блюдах, особливо сучасної індійської кухні, оскільки основна його маса вирощується у лісах західної Гати, що у південній Індії. Це висушений спілий плід із капсули насіння кардамона. Спеція була відома і в Україні XVI–XVII ст., свідченням чого є згадка про „східну рослину з родини імбирних” [2 XIV, с. 52] у „Лексиконі словено-латинському” Є. Славинського: „*nasturciū(m)*, жеруха, ка(р)димон(н)” (ЛС, 277). Лексема *кардимонъ* запозичена в староукраїнську мову через посередництво стпол. (*kardamon*) із лат. мови (*cardamonum*) [2 XIV, с. 52]; існує думка про можливість нім. посередництва (нвн. *Kardamóm*) у процесі переймання лат. запозичення (*cardamomum*), яке своїм корінням сягає гр. мо-

ви (*карδάμωμον*) [3 II, с. 390; 15 II, с. 197]. У сучасній українській мові ця лексема зберегла своє значення і позначає як саму „трав’янисту тропічну рослину з родини імбирних”, так і „зерна цієї рослини, що використовуються як прянощі” і має деривати *кардамонний* і *кардамоновий*. [13 IV, с. 104]

Синонімом до праслов’янської лексеми *кориця* в староукраїнських текстах виступає запозичення з лат. мови *цинамонъ* (*cinamotum* „кориця, коричне дерево”), яке через стпол. посередництво (*супамон*) потрапило у мову-реципієнт: *цинамонъ* „кориця” (ЛБ, 66; Рук. хрон., 47); зауважимо, що латинізм має гр. коріння (*κίνναμον*) [3 VI, с. 249], а Є.Тимченко кваліфікував його як власне грецизм [5 II, с. 471]. На сучасному етапі розвитку української мови ця лексема маркується як застаріла і позначає „невелике південне дерево або кущ родини лаврових з цупкими шкірястими листками і дрібними квіточками; коричне дерево; кора цього дерева” [13 XI, с. 215]. В окремих говірках української мови відома видозмінена фонетична форма *цінамент*, *цінаминт* зі значенням нормативного „кориця як прянощі” [11, с. 628].

Українці використовують при квашенні, солінні овочів, виготовленні міцних напоїв, випіканні хлібних виробів, приготуванні страв сушені білі плоди однорічної травянистої тропічної рослини – *кмин/тмину*. Саме насіння має гіркуватий смак та ароматичний запах; іноді його підігрівають, що підсилює його смакові та ароматичні властивості. Ця рослина походить із півночі Африки, Сирії, Середземномор’я, Ірану та Індії; вирощували її також у Мексиці, Китаї, на Мальті і Сицилії; пізніше вона поширилася на весь світ. Лексема *кминъ* є запозиченням, яке має складну історію „входження” у мову-реципієнт: через пол. посередництво *kmin* < двн. *kumin* „кмин” < лат. *cuminum* „тс.” < гр. *κύνινον* „тс.” < східні мови [3 II, с. 472; 10 II, с. 281–282; 6, с. 262]. М.Фасмер вважає це слово безпосереднім гр. запозиченням [15 IV, с. 65]. Ця назва була відома ще у давньоукраїнський період [8, с. 110], виявлена у перекладних пам’ятках старослов’янського походження (*кюминъ*, *күминъ*, *күмень*) [7, с. 272] та у староукраїнських пам’ятках: „*cuminum*, киминъ” (ЛС, 149), „ме(л)...кменю по(л)камена” (БМК, 22 зв.). Людство знайоме з цією спецією більше чотирьох тисяч років, відома вона і сучасним українцям: лексема *кмин* в сучасній українській мові номінує „трав’янисту багато- або дворічну рослину родини зонтичних; пахуче насіння цієї рослини, що застосовують в кулінарії, парфумерії тощо” [13 IV, с. 195] і має деривати *кминний* та *кминовий*. В окремих діалектах української мови і в літературній мові [13 X, с. 157], а також у російській літературній мові функціонує форма *тмин* – як наслідок пересушення артикуляції вперед під впливом наступних звуків і зближення зі словом *тьма*, діал. *тма* [7, с. 272].

Початком XVI ст. (1510 р.) староукраїнськими пам’ятками фіксується назва *цитварь*: „Колкганъ, цытварь и инші зелья (купувати) фунтомъ” (Акты II, 77), „*zadura*, цитварь” (ЛС, 420). Лексема *цитварь* номінувала корінь індійської тропічної культури *куркуми цитварної* (*Curcuma zedoria*) – спеції яскраво-жовтого кольору, яка готується із варених, висушених, очищених коренів цієї рослини. У середньовіччі

ця спеція прийшла в Європу під назвою *індійський шафран*, який використовували „як прянощі та ліки” [9, с. 109]. Етимологи класифікують лексему *цитварь* як запозичення із свн. *zitwer* < слат. *zedoaria* < італ. *zettovario* < нар.-ар. *zedwār* (ар. *zadwār, zidvār*) < перс. *zidwār*; в староукраїнську мову це запозичення потрапило через стпол. посередництво (*cytwar*). [3 VI, с. 253; 1, с. 71] У сучасній українській мові функціонує прикметник *цитварний* у термінологічних сполуках *полин цитварний* „лікарська багаторічна напівкущова рослина родини складноцвітних”, *цитварне сім'я* – „суцвіття цієї рослини, що містить речовину сантонін і в здрібненому вигляді застосовуються як глистогінний засіб” [13 XI, с. 220], *цитварове зілля* (*Artemisia santoniscum* L.) – „полин солонцевий” [4, с. 68].

Лексема *шафран* „прянощі, виготовлені з рослини шафран”, „багаторічна трав'яниста рослина родини півникових переважно з оранжево-жовтими квітками” фіксується в пам'ятках староукраїнської мови із XV ст. (1460 р.) [12 II, с. 554]: „Поченши где есть головное мыто...циквы, шафран... а от того от оусего чтобы платили ...мыто от гривноу три гроши” (BD II, 273). У поезії І.Вишенського (1596 р.) зустрічається композит з дієслівною основою -люб-: *шафранолюбець* „любитель шафрана” та інші подібні: „еще еси пє(р)цолубець, шафранолюбець, и(м)беролоубець // кзво(з)дилоубець, кминолюбець, цукролюбець, и други(х) бредень горко и сла(д)колюбець” (Виш, 249). Етимологи визначають це слово як запозичення із свн. *saffrān, sapharan* < іт. *zafferano* < ар. *zā`farān*; в українську мову це запозичення потрапило через польське посередництво (*szafran*) [3 VI, с. 390; 15 IV, с. 414; 1, с. 539; 6, с. 600]. У сучасній українській мові слово *шафран* позначає „багаторічну трав'янисту рослину родини півникових переважно з оранжево-жовтими квітками”, „висушені приймочки квітів цієї рослини, які використовуються для виготовлення оранжево-жовтих фарб, прянощів, ліків”, „зимостійкий сорт яблук” [13 XI, с. 422].

„Королем спецій” називають *перець*. У давньоукраїнській мові збережене слово *пльрь* (< псл. *ррьгь), яке, на думку В.Німчука, номінувало плоди привізного чорного перцю [7, с. 261]. Ця лексема стала твірною для демінутива *пльрьць*, зафіксованого в цей же час [8, с. 108], який ще в ранній період староукраїнської мови в результаті гаплогії одного з початкових складів реорганізувався у форму *перець* (пор. рос. *перец*, біл. *перац*) [7, с. 262]. Уперше назва відзначена в 1338 р. у формі *percu* [12 II, с. 140] і була частовживаною у пам'ятках ділового стилю: „А що привезоут от Басараб или от Тоуркох, или перець, или баволноу...оу Баковъ и Романов тръгъ... от воза по в златы тоурскихъ” (BD II, 274) Аналізована лексема є запозиченням з лат. мови (*pipere* „перець” < гр. *πτερε* „тс.” < д.-інд. *pīrālī* „зернина перцю”) [3 IV, с. 346-347; 15 III, с. 241; 1, с. 409; 6, с. 444]. У сучасній українській мові лексема розширила своє значення і номує „овочеву напівкущову або трав'янисту рослину, а також її пряні плоди, що мають вигляд стручків і використовуються для їжі або як приправа” (з цим же значенням вживається і лексема *паприка* [13 VI, с. 58]), „тропічну повзучу рослину, а також її плоди у вигляді зернят із гірким смаком і пряним запахом, що вжива-

ються як приправа” [13 VI, с.318]. Інший різновид червоного перцю номінувався запозиченою лексемою *поприць* „паприка, перець”: „У насъ тые ягоды зовуть поприками” (Рук. хрон., 21). Є.Тимченко визначає це слово як питоме [5 II, с. 171], хоча *поприць* > *паприка* запозичене з угор. *parpika* < схв. *паприка, папар* < лат. *pipere* „перець” < гр. *πτερε* < гр. *πτερε* „тс.” [3 IV, с. 285]; безпосередньо з угорської лексема запозичена закарпатським діалектом: *поприца* < *поприка* < *parpika* [7, с. 262]. З XVII ст. (1642 р.) фіксується назва різновиду тропічного перцю, плоди якого завозилися в Україну – *кубеба* „рослина з родини перцевих, кубеба” [1 XV, с. 170], „висушене незріле насіння одного з видів перцю (*Piper cubeba* L.), вживане як приправа і ліки” [3 III, с. 119]: „*carpesium, кубеба зеліє*” (ЛС, 113). У російську мову ця лексема потрапила через стпол. *kubebe*, або нім. *kubebe* чи італ. *cubebe*, ісп. *cubeba* < араб. *kubāba* [15 II, с. 396]; в українську мову – із слат. мови (*cubeba*) [3 III, с. 119]. У сучасній українській мові ця назва не збереглася.

Староукраїнські писемні пам'ятки фіксують гр. запозичення *дафинь* „лаврове дерево” [2 VII, с. 190], *дафнія, дафина* „рослина родини лаврових, лавр” < *δάφνη* [2 VII, с. 190]: „*pelasgos, кушъ дафніє*” (ЛС, 304). У сучасній українській літературній мові ці лексеми не збереглися. Синонімом до *дафинь* виступає лат. запозичення *ля(в)ръ* (ЛС, 99), що номінувало „південне вічнозелене дерево або куш, *Laugus* L.” На думку етимологів, цей латинізм (*laugus* „лавр, лавровий вінок, перемога”), як і генетично пов'язане з ним грецьке запозичення *δάφνη* „лавр”, походять з якоїсь неіндоевропейської мови. [3 III, с. 177; 10 IV, с. 78; 1, с. 291] У сучасній українській мові лексема *лавр* номінує „південне вічнозелене дерево, висушене листя якого вживають як приправу до страви”, а також „вінок, гілка цього дерева як символ нагороди, перемоги” [13 IV, с. 430].

На позначення запашної приправи фіксується писемними пам'ятками лексема *гвоздика*. Як прянощі використовують висушені пуп'янки квітів високого дерева родини миртових. Батьківщиною гвоздики вважаються Молуккські острови. У кулінарії гвоздику використовують цілими пуп'янками та меленою, ароматизуючи нею солодкі страви й тісто, додаючи до м'яса, рибних та овочевих маринадів, напоїв. До України в досліджуваний період ці прянощі потрапляли з Індії, про що свідчать писемні пам'ятки: „гвоздика пло(д) є(ст) дрезьяно(и)... гвоздику привозят) изъ индийски(х) стран” (Травн, 242). Лексема *гвоздика* – пол. запозичення (*goździk* (квітка), *gwoździk* (прянощі) < зменшувальна від *gwóźdz* (гвіздок)), яке мотивоване подібністю засушених пуп'янків тропічної рослини (прянощів) до гвіздків [3 I, с. 486-487; 10 I, с. 331; 1, с. 166]. У сучасній українській мові лексема *гвоздика* зберегла своє значення [13 II, с. 44].

Лексикографічні джерела досліджуваного періоду фіксують лексему *коріандеръ* (ЛБ, 217), *корьонъ* (ЛС, 144) та похідний прикметник *коріандровъ* „коріандровий” [2 XV, с. 19]: „А была манна яко насинье коріандрово барвы яко бисера свитлого” (Рук. хрон., 133). Коріандр (та його зелений варіант – кінза) походить з Індії. Іноді насіння коріандру обсмажують, щоб посилити його смакові властивості та розкрити багатство

аромату. Назва цієї приправи *коріандръ* позначає „однорічну травянисту ефіроолійну рослину родини зонтичних, *Coriandrum L.*” і була добре відома у слов'янському світі XV–XVIII ст.; вона запозичена з лат. мови (*coriandrum, coriandrus* „коріандр посівний”, пізн.лат. нар. *coriandron* „тс.”) через пол. посередництво (*kolijandr, korijandr, korijander* – XV ст., *koryjander* – XV–XVIII ст.); лексема має гр. коріння: *κορίανδρο* < *κόριον* < *κόρις* „блошиця” (через специфічний запах неспілого коріандру, який у процесі висушування втрачає дециловий альдегід, що і є джерелом неприємного запаху, після чого рослина набуває приємного тонкого солодкого аромату) [3 III, с. 23-24; 10 II, с. 351-352; 1, с. 246]. Лексема *коріандр* та похідний прикметник *коріандровий* функціонують і в сучасній українській мові, зберігши своє значення [13 IV, с. 291].

Лексико-семантична група „назви приправ, спецій і прянощів” представлена в староукраїнських писемних пам'ятках лексемами: дн.-рус. *крипъ*; псл. *горчица, кориця*; нім. *петрушка, пижмо, инбир, кмин, цитварь, шафран*; лат. *кардимонъ, цинамонъ, перець, коріандръ*; пол. *копръ, гвоздика, нестернак*; угор. *поприкь*; фр. *мускат*; гр. *дафинъ*. Більшість цих слів активно функціонують у сучасній українській літературній

мові. Винятком становлять лексеми *кубеба, дафинъ, ук-сус, цитварь*, які не вживаються в українській літературній мові (похідний прикметник від давнього *цитварь* на сучасному етапі є невід'ємним компонентом терміносполук *полин цитварний, цитварне сім'я, цитварове зілля*); давня лексема *цинамонъ* не вживається в сучасній українській літературній мові, однак засвідчена в діалектах (*цінамент, цінаминт*). Більшість слів зберегло своє староукраїнське значення в сучасній українській мові, за винятком лексем: *оцет* (втрачено значення „кисле вино”), *перець* (набуло нового значення „ущіпливе глузування, уїдлива дотепність”), *шафранъ* (нове значення „зимостійкий сорт яблук”), *мушкатъ* (нове значення „сорт винограду”, „сорт лікерного дисертного вина”), *цинамонъ* (в діалектах зберегло значення „кориця як прянощі”). Функціонування запозичень, які номінують назви приправ, спецій і прянощів, у староукраїнській мові та їх подальша „доля” у мові-реципієнті переконує в істинності твердження Ю. Сорокіна про те, що „кожен стан лексичного складу є лише момент у безперервному ланцюгу його змін. У кожному такому історичному моменті відображені попередні зміни, нашарування різних епох і стимули подальших змін” [14, с. 64].

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1957. – 805 s.
- Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Список використаних джерел. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Вип. 7. – 2000. – 255 с.; Вип. 13. – 2006. – 241 с.; Вип. 14. – 2008. – 255 с.; Вип. 15. – 2010. – 255 с.
- Slovník ukrajins'koi movy XVI – pershoji poloviny XVII st. Spysok vykorystanykh dzherel. [Dictionary of Ukrainian language of XVI – the first half of XVII ct. Inventory of used sources.] – L'viv: In-t ukrajinoznavstva im. I.Kryp'jakevycha NAN Ukrainy. – Vyp. 7. – 2000. – 255 s.; Vyp. 13. – 2006. – 241 s.; Vyp. 14. – 2008. – 255 s.; Vyp. 15. – 2010. – 255 s.*
- Етимологічний словник української мови. У 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. – К.: Наукова думка. – Т. 1. – 1982. – 631 с.; Т. 2. – 1985. – 570 с.; Т. 3. – 1989. – 549 с.; Т. 4. – 2003. – 653 с.; Т. 6. – 2012. – 566 с.
- Etymologichnyj slovník ukrajins'koi movy. [Etymological dictionary of Ukrainian language] U 7 t. / Za red. O.S. Mel'nychuka. – K.: Naukova dumka. – T. 1. – 1982. – 631 s.; T. 2. – 1985. – 570 s.; T. 3. – 1989. – 549 s.; T. 4. – 2003. – 653 s.; T. 6. – 2012. – 566 s.*
- Кобів Ю. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин / Ю. Кобів. – К.: Наукова думка, 2004. – 800 с.
- Kobiv Ju. Slovník ukrajins'kykh naukovykh i narodnykh nazv sudynnykh roslin [Dictionary of Ukrainian of scientific and popular names of vascular plants] / Ju. Kobiv. – K.: Nauk. dumka, 2004. – 800 s.*
- Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. – Кн. 1. – К.-Нью-Йорк: ВПЦ „Літопис-XX”, 2002. – 512 с.; Кн. 2. – К.-Нью-Йорк: ВПЦ „Літопис-XX”, 2003. – 513 с.
- Materialy do slovníka pysemnoji ta knyžhoji ukrajins'koi movy XV–XVIII st. [The materials for dictionary of literal and book Ukrainian language of XV–XVIII ct.] – Kn. 1. – K.-N'ju-York: VPTs „Litopys-XX”, 2002. – 512 s.; Kn. 2. – K.-N'ju-York: VPTs „Litopys-XX”, 2003. – 513 s.*
- Machek V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. – 627 s.
- Німчук В.В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови. / В.В. Німчук. – К.: Наукова думка, 1992. – 416 с.
- Nimchuk V.V. Davn'orus'ka spadshchyna v leksytsi ukrajins'koi movy. [Ancient Russ heritage in lexics of Ukrainian language] / V. V. Nimchuk. – K.: Naukova dumka, 1992. – 416 s.*
- Невойт В.И. Названия пищи и продуктов питания в древнерусском языке : дис. ... канд. фил. наук : 10.02.01 / Валентина Ивановна Невойт. – К., 1986. – 201 с.
- Nevojt V.Y. Nazvanija pyshchi i produktov pitaniya v drevnerusskom jazyke [Names of meal and food in ancient Russ language] : dys. ... kand. fil. nauk : 10.02.01 / Valentina Ivanovna Nevojt. – K., 1986. – 201 s.*
- Сабадош І.В. Формування української ботанічної номенклатури / І. В. Сабадош. – Ужгород, 1996. – 192 с.
- Sabadosh I.V. Formuvannja ukrajins'koi botanichnoji nomenklatury [The shaping of Ukrainian botanic nomenclatura] / I. V. Sabadosh. – Uzhhorod, 1996. – 192 s.*
- Słowski F. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Krakow: PAN, 1952-1982. – Т. 1-5. – 224 s.
- Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 2005. – 688 с.
- Slovník bukovyns'kykh hovirok [Dictionary of Bukovina dialects] / Za zah. red. N. V. Hujvanjuk. – Chernivtsi: Ruta, 2005. – 688 s.*
- Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. // За ред. Л. Гумецької. – К.: Наукова думка. – Т. 1. – 1977. – 632 с.; Т. 2. – 1978. – 592 с.
- Slovník staroukrajins'koi movy XIV–XV st. [Dictionary of ancient Ukrainian language of XIV–XV ct.] // Za red. L. Humets'koi. – K.: Naukova dumka. – T. 1. – 1977. – 632 s.; T. 2. – 1978. – 592 s.*
- Словник української мови. – К.: Наукова думка. – Т. 2. – 1971. – 550 с.; Т. 4. – 1973. – 840 с.; Т. 6. – 1975. – 832 с.; Т. 10. – 1979. – 658 с.; Т. 11. – 1980. – 699 с.
- Slovník ukrajins'koi movy. [Dictionary of Ukrainian language] – K.: Naukova dumka. – T. 2. – 1971. – 550 s.; T. 4. – 1973. – 840 s.; T. 6. – 1975. – 832 s.; T. 10. – 1979. – 658 s.; T. 11. – 1980. – 699 s.*

840 s.; T. 6. – 1975. – 832 s.; T. 10. – 1979. – 658 s.; T. 11. – 1980. – 699 s.

14. Сорокин Ю.С. Развитие словарного состава русского литературного языка 30–90-е годы XIX века. – М.–Л.: Наука, 1965. – 565 с.

Sorokyn Ju. Razvytije slovarnoho sostava russkoho literaturnoho jazyka 30–90-e hody XIX veka. [Development of dictionary supply of Russian literary language in 30–90 years of XIX ct.] – M.–L.: Nauka, 1965. – 565 s.

15. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. / Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева. – М.: Прогресс. – Т. 3. – 1971. – 827 с.; Т. 4. – 1973. – 855 с.

Fasmer M. Etymologicheskij slovar' russkoho jazyka. [Etymological dictionary of Russian language] / Per. s nem. y dop. O.N.

Trubacheva. – M.: Prohress. – Т. 3. – 1971. – 827 с.; Т. 4. – 1973. – 855 с.

16. Яценко С.А. Запозичені елементи в лексико-семантичній групі назв приправ та спецій у пам'ятках староукраїнської мови. // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 61. Філологічні науки. – Житомир, 2012. – С. 199–203.

Jatsenko S.A. Zapozycheni elementy v leksyko-semantychnij hrupi nazv pryprav ta spetsij u pamjatkakh staroukrajins'koho movy. [Borrowed items in lexical-semantic group of names of flavorings and spices in sources of Ukrainian language] // Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Vyp. 61. Filolohichni nauky. – Zhytomyr, 2012. – S. 199–203.

Hrytsenko S. Names of spices and flavorings: genesis and functioning

Abstract. The lexical borrowings of ancient Ukrainian period, which nominate spices and flavorings are considered; sources of borrowings, ways and time of entering of lexems into language-recipient, their semantics and further functioning in Ukrainian language are analyzed.

Key words: *borrowing, language-recipient, semantics, lexical-semantic group.*

Гриценко С.П. Наименования специй, пряностей и приправ: происхождение и функционирование

Аннотация. В статье рассмотрены лексические заимствования древнеукраинского периода, которые номинируют специи, приправы и пряности; проанализированы источники заимствований, пути и время вхождения лексем в язык-реципиент, их семантика и дальнейшее функционирование в украинском языке.

Ключевые слова: *заимствование, язык-реципиент, семантика, лексико-семантическая группа.*